

Ulkoasiainministeriö
Ihmisoikeustuomioistu- ja -sopimusasioiden yksikkö (OIK-40)
Oikeuspalvelu

5/4.1/13
14.6.2013

**Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto
Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista
koskevan yleissopimuksen (ns. Istanbulin sopimuksen) voimaansaattamista valmistelleen työryhmän
mietinnöstä**

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE) pitää Istanbulin sopimusta merkittävänä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vähentämiseen tähtäävänä kansainvälisenä sopimuksena, jonka voimaantulo on kansainvälisesti tärkeää. Sopimus ei rajoitu rikosoikeudelliseen sääntelyyn, vaan se perustuu kolmen P:n periaatteelle: prevention (ennaltaehkäisevät toimet), protection (uhrien suojeleminen) ja punishment (tekijän vastuuseen saattaminen). Sopimuksen täysimääräinen toimeenpano tulee olemaan tärkeä väline naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisemisessä ja torjumisessa sekä tosiasiallisen tasa-arvon saavuttamisessa. Sopimus koskee naisten lisäksi myös niitä miehiä ja poikia, jotka kärsivät esimerkiksi lähisuhdeväkivallasta tai seksuaalisesta väkivallasta. Sopimuksessa hyväksytyt toimenpiteet on kirjattu sopimusvaltioita velvoittavaan muotoon.

Naisiin kohdistuva väkivalta on merkittävä ihmisoikeusongelma Suomessa. Suomi on toistuvasti saanut kansainvälisiltä tahoilta huomautuksia siitä, että naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ei puututa eikä tarjolla ole tarvittavia palveluja. Siksi sopimuksen voimaantulo on tärkeää myös Suomelle, josta naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vähentämisestä puuttuvat tarvittavat resurssit. Näin on ollut jo vuosia. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta on toistuvasti ottanut ongelman esiin muun muassa lausunnoissaan.

Ulkoasiainministeriön asettaman Istanbulin sopimuksen voimaansaattamista valmistelleen työryhmän tehtävänä on ollut laatia mietintö, jossa selvitetään ja valmistellaan yleissopimuksen edellyttämät ratifiointitoimenpiteet. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta esittää lausunnossaan Istanbulin sopimukseen liittymisen edellyttämät *lainsäädäntömuutokset* sekä *vaadittavien resurssien varaamista sopimuksen edellyttämien palveluiden toteuttamiseen*.

Palvelut (artiklat 20-26)

Perustuslain 2 luvun 19 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Tämä perustuslain palveluita koskeva säännös edellyttää, että tarvittavista palveluista on säädettävä lailla.

Turvakotiverkosto tulee Suomessa saattaa Euroopan neuvoston suosittamalle tasolle ja siihen on myönnettävä tarvittavat varat. Mietinnössä oleva kirjaus valtakunnallisen kehittämisohjelman käynnistämisestä ei tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mukaan ole riittävä. Tasa-arvoasiain

neuvottelukunta katsoo, että *ennen Istanbulin sopimuksen ratifioimista on turvakotijärjestelmän kehittämisestä laadittava sitova taloudellinen suunnitelma, jossa on korvamerkittynä riittävät resurssit.*

Allekirjoittamalla Istanbulin sopimuksen toukokuussa 2011 Suomi on sitoutunut pidättäytymään toimenpiteistä, jotka ovat vastoin sopimuksen tarkoitusta ja päämäärää. Koska yleissopimus velvoittaa valtion turvaamaan riittävän määrän turvakoteja, julkisen vallan tulisi lisätä - eikä vähentää, kuten nyt on tapahtunut - resursseja naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan uhreille suunnattuihin palveluihin, mukaan lukien turvakotipalvelut.

Ympäri vuorokauden toimiva maksuton auttava puhelin on Suomessa saatava yhden tahon vastuulle. Myös tähän toimintaan tarvitaan riittävät resurssit.

Väkivaltaa kokeneille on Istanbulin sopimuksen mukaan saatava *matalan kynnyksen palvelupisteet*. Myös *seksuaalista väkivaltaa kokeneille uhreille on saatava matalan kynnyksen palvelupisteet ja katkeamaton hoitoketju*. Toiminnan toteuttamiseksi on laadittava aikataulu ja varattava palveluun tarvittavat resurssit.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vähentämiseen sijoitetut varat tulevat moninkertaisina säästöinä yhteiskunnan muissa kustannuksissa, esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä oikeussektorin kuluina. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kysyykin, onko meillä varaa olla puuttumatta naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja perheväkivaltaan?

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta katsoo, että *Istanbulin sopimuksen ratifiointi edellyttää resurssien kirjaamista hallituksen esitykseen.*

Lainsäädäntö

Rikosoikeudessa noudatetaan Suomessa tiukkaa laillisuusperiaatetta. Jos halutaan saattaa rangaistavaksi tekoja, joita nykyisin ei käsitellä rikoksina, on tarpeen tehdä rikoslakiin tätä koskevat muutokset.

Seksuaalinen väkivalta, mukaan lukien raiskaus (artikla 36)

Suomessa raiskaus määritellään rikoslaissa uhriin suuntautuvan pakon ja väkivallan eikä hänen vapaaehtoisen suostumuksensa puutteen kautta.

Oikeusministeriössä valmistellaan parhaillaan raiskausrikoksia koskevien rikoslain säännösten uudistamista. Oikeusministeriön mietintöön on kirjattu, että lainsäädäntömuutosten valmistelun yhteydessä otetaan huomioon Istanbulin sopimuksen asettamat vaatimukset. Istanbulin sopimuksessa otetaan esiin suostumuksen puute raiskauksen tunnusmerkistönä. *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta katsoo, että suostumuksen puute on otettava osaksi raiskausrikosten tunnusmerkistöä.* Kuten vuoden 1998 seksuaalirikoksia koskeneen kokonaisuudistuksen esitöissä painotetaan, rikoslain 20 luvun keskeinen tehtävä on suojata yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Oikeudellisilla toimijoilla on kuitenkin yhä edelleen vaikeuksia tunnistaa seksuaalista väkivaltaa ja ymmärtää sen aiheuttamia seurauksia. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja yleisemmin ihmisoikeuksien suojan vahvistamisen kannalta olisi keskeistä, että suostumus mainittaisiin nimenomaisesti lain tasolla.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan kanta on, että Istanbulin sopimus edellyttää Suomelta *suostumuksen puutteen kirjaamista raiskauslainsäädännön pykäliin.*

Istanbulin sopimuksen artikla 46 käsittelee raskauttavia seikkoja. Niitä ovat mm. rikoksen kohdistaminen läheiseen henkilöön sekä rikoksen kohdistaminen haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön. Koska lähisuhteissa koettu seksuaalinen väkivalta on uhrilleen erityisen traumatisoivaa *tasa-arvoasiain neuvottelukunta ehdottaa, että raiskauksen kvalifointiperusteisiin lisättäisiin tekijän ja uhrin välinen suhde*, jolloin esimerkiksi parisuhteessa tapahtunut teko voitaisiin katsoa lähtökohtaisesti törkeäksi raiskaukseksi. Lisäksi *uhrin haavoittuvan aseman hyväksikäyttäminen tulisi ottaa nykyistä painokkaammin huomioon arvioitaessa raiskauksen törkeysasteikkoa*.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan kanta on, että *pakottaminen avioliittoon, naisten ja tyttöjen sukuelinten silpominen sekä seksuaalinen häirintä on kriminalisoitava ennen kuin Istanbulin sopimus voidaan ratifioida*.

Pakkoavioliitot (artiklat 32 ja 37)

Pakkoavioliitto voidaan Istanbulin sopimuksen mukaan mitätöidä, kumota tai purkaa. Avioero on eri asia kuin sen mitätöiminen. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta katsoo, että Suomen lainsäädäntöä on täsmennettävä pakkoavioliittojen osalta. Voimassa oleva ihmiskauppaa koskeva lainsäädäntö ei kata pakkoavioliittotilanteita. Lisäksi ihmiskaupan kieltävän rikoslain säännöksen tulkinta on nykyisen oikeuskäytännön valossa tiukkaa, mm. prostituutioon liittyvät tapaukset tuomitaan usein parituksena, ei ihmiskauppana. Joissakin kulttuureissa voimassa ollut avioliitto on leimaava. Suomessa väestörekisteritietoihin tulee merkintä avioliitosta. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta katsookin, että Suomessa tulee *säätää laki avioliiton mitätöimisestä*.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta esittää myös, että väestörekisteritiedoista poistetaan merkintä siviilisäädystä.

Naisten sukuelinten silpominen (artikla 38)

Artiklassa 38 veloitetaan sopimusvaltiot kriminalisoimaan kaikenlainen naisten tai tyttöjen sukuelinten täydellinen tai osittainen poistaminen. Suomen lainsäädännössä ei ole erikseen kriminalisoitu naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomista. Niitä käsitellään pahoinpitelyrikoksina. Ratifiointityöryhmän mietintöön on kirjattu, että artiklan 38 voimaansaattaminen ei edellytä Suomelta lainsäädäntömuutoksia. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta katsoo, että *naisten ja tyttöjen sukuelinten silpominen on kriminalisoitava erikseen ja sisällytettävä omana rikosnimikkeenä rikoslakiin*.

Suomessa on myös toimittava aktiivisesti naisten ja tyttöjen sukuelinten silpomisen estämiseksi sekä turvattava asiantuntevat terveydenhuollon palvelut niille naisille ja tytöille, jotka ovat joutuneet silpomisen kohteeksi.

Seksuaalinen häirintä (artikla 40)

Ratifiointityöryhmän mietinnössä todetaan, että yleissopimuksen seksuaalista häirintää koskevan määräyksen kansallinen voimaansaattaminen ei välttämättä edellytä muutoksia nykyiseen kansalliseen sääntelyyn. Tasa-arvolaki ja työturvallisuuslaki velvoittavat työnantajaa ehkäisemään ja puuttumaan häirintään. Nämä toimet rajoittuvat kuitenkin työelämään ja tasa-arvolain osalta osaan koulujärjestelmästä. Suomessa ei ole lainsäädäntöä julkisella paikalla tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta katsoo, että *seksuaalisesta häirinnästä tulee säätää rikoslaisissa* ennen kuin Istanbulin sopimus ratifioidaan.

Raskauttavat seikat (artikla 46)

Istanbulin sopimuksen artikla 46 velvoittaa osapuolet sisällyttämään tietyt seikat rangaistuksen koventamisperusteisiin. Raskauttavina seikkoina tulisi ottaa huomioon mm. että rikos on kohdistunut tekijän entiseen tai nykyiseen puolisoon tai kumppaniin tai että se on kohdistettu lapseen tai tehty lapsen läsnä ollessa. Suomen rangaistuksen koventamisperusteita koskevassa rikoslain 6 luvun 5 §:ssä ei mainita edellä lueteltuja seikkoja.

Yhteensovittamiselin (artikla 10)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta on yli kymmenen vuotta esittänyt naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen osaamiskeskuksen/koordinaatiokeskuksen perustamista. Istanbulin sopimus edellyttää sopimuksen veloitteiden koordinoimista yhteensovittamiselimessä. Ennen kuin Suomi voi ratifioida Istanbulin sopimuksen, tulee *Suomeen perustaa osaamiskeskus/koordinaatiokeskus/yhteensovittamiselin, josta vastaa yksi taho. Koordinaatiokeskukselle tulee varata riittävät henkilö- ja muut resurssit.*

Jukka Relander
puheenjohtaja

Hannele Varsa
pääsihteeri